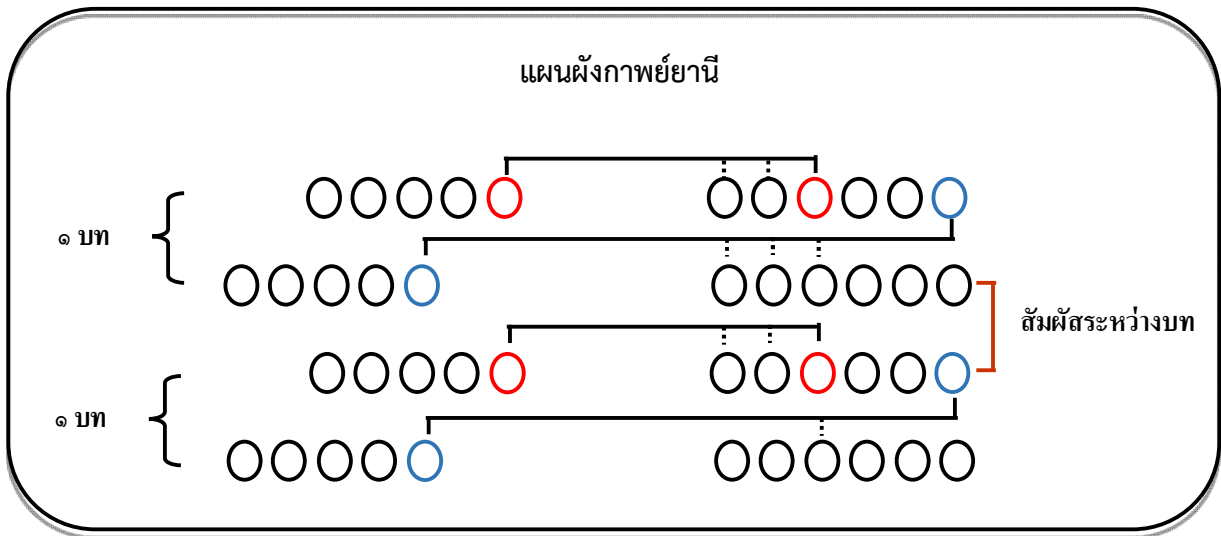

ใบความรู้ เรื่อง ฉันทลักษณ์กาพย์ยานี ๑๑
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ ฉันทลักษณ์กาพย์ยานี ๑๑
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

จุดประสงค์ ให้นักเรียนศึกษาฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี ๑๑

ฉันทลักษณ์กาพย์ยานี ๑๑

กาพย์ยานี เป็นคำประพันธ์ไทยประเภทกาพย์ที่กวีนิยมแต่งมาก ปรากฏการแต่งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีทั้งแต่งสลับกับคำประพันธ์ประเภทอื่นและแต่งเพียงลำพัง กาพย์ยานีบทหนึ่งมีสองบาท บาทละ ๑๑ คำ คนทั่วไปจึงนิยมเรียกว่า กาพย์ยานี ๑๑

คณะของกาพย์ยานี

กาพย์ยานี ๑ บท มี ๒ บาท

บาทหนึ่ง มี ๒ วรรค วรรคหน้ามี ๕ คำ วรรคหลังมี ๖ คำ รวมเป็น ๑๑ คำ

การส่งสัมผัส

คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ ส่งสัมผัสไปยังคำที่สาม ของวรรคที่ ๒ (อาจเลื่อนมาส่งสัมผัสคำที่ ๑ หรือ ๒ ได้)

คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้าย ของวรรคที่ ๓ (หากส่งสัมผัสไปยังคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ในวรรคที่ ๔ ได้ จะเพิ่มความไพเราะในคำประพันธ์เพิ่มขึ้น)

ในการแต่งกาพย์ยานีมากกว่า ๑ บท ต้องส่งสัมผัสระหว่างบท โดยคำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ในบทถัดไป

คำสัมผัสในคำประพันธ์

การแต่งคำประพันธ์จะมีลักษณะเฉพาะคือการส่งสัมผัส ซึ่งมีการส่งสัมผัสแบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่ สัมผัสในและสัมผัสนอก

สัมผัสใน เป็นสัมผัสที่ไม่บังคับเพียงแต่เป็นสัมผัสที่เพิ่มความไพเราะและแสดงถึงความสามารถของผู้แต่ง โดยแบ่งแยกสัมผัสในออกเป็น ๒ ชนิดคือ สัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ

สัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับโดยแบ่งย่อยออกเป็นสัมผัสระหว่างวรรคและสัมผัสระหว่างบท โดยสัมผัสนอกนั้นต้องเป็นสัมผัสสระเท่านั้น

สัมผัสพยัญชนะ คือคำสัมผัสในคำประพันธ์ที่อยู่ในวรรคเดียวกัน ที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจเรียกว่า “สัมผัสอักษร” ตัวอย่างเช่น

คำเช้าเฝ้าสีซอ

อยู่บุรีไม่มีภัย

ไพร่ฟ้าประชาซี

โลภพาให้บ้ำใจ

ฉ้อแต่ไพร่ใสชื่อคา

ว่าโงเง่าแต่ปูปลา

สัมผัสสระ คือคำสัมผัสในวรรค สัมผัสระหว่างวรรคหรือสัมผัสระหว่างบท ที่มีเสียงสระเสียงเดียวกัน และอยู่ในมาตราตัวสะกดเดียวกันด้วย ตัวอย่างเช่น

บ้านช่องคลองเ็กใหญ่

บ้างตีนไฟตกใจเ

ปลุกใพเื่อนเตื่อนตะโกน

ลุกใลอดใพเื่อนในกันเง

พิณใพาทย์ระนาดห้อง

ตะโนกใลองร้องในพเลง

ระมังใดังวังเวง

ใหองหางเงกังกางดัง

ที่มา กาพย์พระไชยสุริยา: หนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ม.๑